

TÜKETİCİ İŞLEMİ NİTELİĞİNDEKİ SİGORTA SÖZLEŞMELERİ VE BU KAPSAMDA SİGORTA TAHKİM KOMİSYONUNUN ROLÜ

(Consumer Transaction Based Insurance Agreements and Insurance Arbitral Tribunal Role in This Context)

Ar. Gör. Dursun SAAT *

ÖZET

Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun'un yürürlüğe girmesi ile birlikte tarafını tüketicilerin oluşturduğu birçok sözleşme türü tüketici işlemi olarak kabul edilmiş ve tüketici mevzuatının denetimine tabi tutulmuştur. Çalışmamızda; öncelikle TTK' da düzenlenen sigorta sözleşmelerini tümüyle tüketici hukuku hükümlerine bırakmanın mümkün olmadığını kısaca anlattıktan sonra Sigortacılık Kanunu'nda ön görülen Sigorta Tahkim Komisyonun TKHK'nın yürürlüğe girmesi ile birlikte tüketici işlemi niteliğindeki sigorta sözleşmelerinden doğan ihtilaflarda TKHK'nın m.3, m.68, m.73, m.83 hükümleri doğrultusunda dahi karar verme yetkisinin devam ettiği hususu izah edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, tüketici işlemi, sigorta sözleşmesi, Sigortacılık Kanunu, Sigorta Tahkim Komisyonu.

Abstract

Since the Law on Consumer Protection has entered into force, many types of contracts in which one of the contracting parties is a consumer, were acknowledged as a consumer transaction and thus been put under the supervision of consumer legislation, ensuring full compliance. Primarily, in this study, we will briefly explain that it is not possible to fully subject the insurance contracts governed by the Turkish Commercial Code to the application of consumer law provisions. Having this explained, we will focus on trying to elucidate the fact that, after the effective date of the Consumer Protection Law, the Insurance Arbitration Commission-provided by the Insurance Code- continues to have competence over disputes arising from insurance contracts regarded as consumer transactions and will decide according to articles 3, 68, 73 and 83 of the Consumer Protection Law.

* İstanbul Şehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi.

Keywords: Consumer Protection Law numbered 6502, consumer transaction, insurance agreements, Insurance Law, Insurance Arbitral Tribunal.

I. Genel Olarak

Ülkemizde son yıllardaki yoğun yasama faaliyeti kapsamında, özellikle sözleşme ilişkilerde, kanun koyucunun temel amaç ve politikası; kamu yararı, ekonomik çıkarların korunması gibi nedenlerle sözleşmenin daha zayıf konumda bulunan kimseyi güçlü olana karşı korumaktır. Çalışmamız bakımından; 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda (TTK) sigorta ettiren lehine sevk edilen koruyucu hükümler¹, 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanunun (TKHK) amacı ve salt tüketici lehine vaaz ettiği ilkeler bu tespitimizin en somut örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır².

Yasama organı, TKHK'nın tüketici işlemi tanımını yaparken birçok sözleşme türünü doğrudan kanun metninde zikrederek tüketici işlemi olarak kabul etmesi ile tüketici işlemi kavramının kapsamını genişletmiştir. Ancak söz konusu yeni düzenleme ile aynı konuyu ele alan ve uygulanmakta olan diğer kanunlarla (çalışmamız bakımından Sigortacılık Kanunu- TTK) olan bağının kurulamaması sebebiyle ileriki dönemlerde birçok hususta uyumsuzlukların ortaya çıkacağı ve ortaya çıkan uyumsuzluklarda hangi kanun hükümlerinin uygulanması gerektiği hususunda yargı kararlarında ve doktrinde tartışmaların yaşanacağı kanaatini taşımaktayız.

2007 yılında ülkemizde sigortacılığının geliştirilmesini sağlamak, sigorta sözleşmesinde yer alan kişilerin hak ve menfaatlerini korumak ve sigortacılık sektörünün güvenli ve istikrarlı bir ortamda etkin bir şekilde çalışmasını temin etmek üzere 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu (SK) kabul edilmiş ve aynı kanunun 30. maddesinde sigorta sözleşmesinden doğan uyumsuzlukların çözümlenmesine yönelik olarak sigorta tahkim sistemi öngörülmüştür. Sigorta Tahkim Komisyonu, 2007 yılından itibaren yasal mevzuatın ön gördüğü usul ve esaslar çerçevesinde taraflarından birinin tüketici olduğu sigorta sözleşmeleri de dâhil olmak üzere sigorta sözleşmesinden doğan uyumsuzluklarda yargılama faaliyetinde bulunmakta ve kararlar vermektedir. Ancak TKHK'nın yürürlüğe girmesi ile birlikte *tüketici işlemi niteliğindeki sigorta sözleşmelerinden doğan ihtilaflarda* Sigorta Tahkim Komisyonunun Tüketici Hakem Heyeti ve Tüketici Mahkemeleri karşısında karar verme yetkisi tartışmalı bir hal almıştır.

¹ TTK m. 1452, TTK m. 1486, TTK m. 1520.

² TKHK m. 1 *"Bu Kanunun amacı; kamu yararına uygun olarak tüketicinin sağlık ve güvenliği ile ekonomik çıkarlarını koruyucu, zararlarını tazmin edici, çevresel tehlikelerden korunmasını sağlayıcı, tüketiciyi aydınlatıcı ve bilinçlendirici önlemleri almak, tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini özendirme ve bu konulardaki politikaların oluşturulmasında gönüllü örgütlenmeleri teşvik etmeye ilişkin hususları düzenlemektir."*

II. Tüketici İşlemi Olarak Sigorta Sözleşmeleri

2.1 Tüketici İşlemi Kavramı

28.11.2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak³ 28.05.2014 tarihinde yürürlüğe giren 6502 sayılı TKHK m.3'e göre mal veya hizmet piyasalarında kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla hareket eden veya onun adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiler ile tüketiciler arasında kurulan, eser, taşıma, simsarlık, sigorta, vekâlet, bankacılık ve benzeri sözleşmeler de dâhil olmak üzere her türlü sözleşme ve hukuki işlem tüketici işlemi olarak tanımlanmaktadır.

Kanun koyucu 4077 sayılı mülga *eTKHK*'daki tüketici işlemi tanımından farklı olarak TKHK'da tüketici işlemi kavramını birçok sözleşme türünü içine alacak şekilde geniş bir yelpazede tanımlamıştır. Madde gerekçesine baktığımız zaman kavramın genişletilmesindeki en temel gayenin uygulamada ortaya çıkan ve tüketici sözleşmelerinin kapsamını daraltan yorumların önüne geçmek olduğunu görmekteyiz. Nitekim Yargıtay'ın *eTKHK* döneminde vermiş olduğu kararlarında her ne kadar söz konusu uyumsuzluk özü itibarıyla bir tüketici sözleşmesinden kaynaklansa da "*yasanın amacının olağan ve günlük tüketici işlemlerini koruma altına almak*" olduğu gerekçesiyle istisna sözleşmesine dayalı uyumsuzluğun tüketici mahkemelerinde değil genel mahkemelerde çözüme kavuşturulması gerektiğine hükmetmiştir⁴. Kanaatimizce tüketici işlemi kavramının çok geniş bir şekilde tanımlanarak sırf taraflarından bir tanesini tüketicinin oluşturması nedeniyle akdedilen her türlü sözleşmeyi tüketici işlemi olarak kabul edip sadece tüketici mevzuatının içerik ve denetimine tabi tutmak özellikle kendine has bir takım kural ve prensipleri olan sözleşmeler bakımından -özellikle sigorta sözleşmeleri- uygun düşmeyeceğini belirtmek isteriz⁵.

TKHK'ya göre tüketici işleminin söz konusu olabilmesi için hukuki işlemin taraflarını tüketici ile satıcı veya sağlayıcı oluşturmalıdır. Tüketici işleminin oluşumuna

³ 28835 sayılı Resmi Gazete.

⁴ **Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 2010/15-68E. 2010/85 K.** "...yasa, hazır bir malı veya hizmeti satın alarak onu günlük yaşamında kullanan veya tüketen kişiyi korumaktadır. Bir başka deyişle yasa kapsamına, dar kapsamlı mal ve hizmet ilişkileri olağan tüketim işleri alınmıştır. Aksi bir yorumun kabulü, üst düzey teknoloji ile gerçekleştirilen eser sözleşmesi ilişkilerinin dahi 4077 sayılı yasa kapsamında kalmasını ve bunlardan kaynaklanan uyumsuzluklara da Tüketici Mahkemelerinde bakılmasını gerektirir ki, bunun yasanın amacına aykırı olduğu açıktır. Buna göre istisna sözleşmesinden doğan ilişkileri de 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun hükümlerinin uygulanması hukuken olanaklı değildir."

⁵ Tüketici işlemi kavramı hakkındaki eleştiriler için bkz. **Gümüş, Alper M.** 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi, C.1, Vedat, İstanbul, 2014, s. 9 Tüketici işlemi kavramının genişletilmesi yönündeki düşünceler için bkz. **Akçaal, M/ Uyumaz A.** 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun Bazı Hükümlerine (m. 1-16) İlişkin Bir İnceleme, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 4, Sayı:2, Malatya, 2013, s. 247; **Yıldırım, A.** Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağının Bazı Maddelerine İlişkin Değerlendirmeler, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVII, Sayı: 1-2, Ankara, 2013, s.1021.

vücut veren hukuki işlemin bir tarafında ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden tüketici yer alırken karşı tarafında ise tüketicilere ticari veya mesleki amaçlarla mal ya da hizmet sunan satıcı veya sağlayıcı yer almaktadır. Madde metninde yer alan “*ve benzeri sözleşmeler de dâhil olmak üzere her türlü sözleşme ve hukuki işlem*” ibaresinden tüketici ile satıcı veya sağlayıcı arasında kurulan her türlü sözleşmenin tüketici işlemi olarak kabul edilmesi artık yasal bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu kapsamda yargı kararlarında da taraflarını tüketici ile satıcı-sağlayıcının oluşturduğu; avukatlık sözleşmeleri⁶, alış veriş merkezinin otoparkına araç park edilmesine dair sözleşmeleri⁷, emlak komisyon sözleşmeleri⁸, konutunun lamine parke zemin kaplaması yapılması hususunda yaptığı sözlü eser anlaşmaları⁹, hasta ile özel hastane arasındaki tedavi hizmeti kapsamındaki vekalet akitleri¹⁰, taşıma sözleşmeleri¹¹ ve sigorta sözleşmeleri¹² artık birer tüketici işlemi olarak tanımlanmaktadır.

⁶ **17.HD. 2014/24250 E. 2014/19620 K.** “Dava, vekalet sözleşmesinden kaynaklanan alacağın tahsili için başlatılan icra takibine yapılan itirazın iptali istemine ilişkindir. Davacı satıcının, 6502 sayılı Kanunda belirtilen “Tüketici” tanımına girdiği anlaşılınca, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kapsamında bulunan uyuşmazlığın Tüketici Mahkemesinde görülüp, sonuçlandırılması gerekmektedir.”

⁷ **13. HD. 2015/6703 E. 2015/7310 K.** “Davacı, davalı şirkete ait alışveriş merkezine alış-veriş için gittiğini, aracını park yerine park ettiğini, alış veriş bittikten sonra aracının yanına geldiğinde aracın sol arka kapısının çizildiğini gördüğünü ileri sürerek fazlaya dair hakları saklı kalmak üzere aracın onarım masrafları, araçta oluşan değer kaybı ve aracı kullanmaktan yoksun kalınan günler tazminatın davalıdan tahsilini istemiştir. Uyuşmazlıkta davacıyla davalı arasında alış veriş için gelinen alış veriş merkezinin otoparkına araç park edilmesine dair sözleşme bulunduğu, taraflar arasındaki sözleşme ilişkisinin 6502 Sayılı yasa kapsamında kaldığı anlaşılmaktadır.”

⁸ **13. HD. 2014/47409 E. 2015/2172 K.** “Kanunda simsarlık ve benzeri sözleşmeler denilmek suretiyle tellallık sözleşmeleri de tüketici mahkemesinin görev alanına girmiştir. Mahkemece, taraflar arasındaki uyuşmazlığın tellallık sözleşmesine dayalı olmasından bahisle görevsizlik kararı verilmesi gerekirken....”

⁹ **15. HD. 2015/42 E. 2015/413 K.** “Somut uyuşmazlıkta ise; davacı, şahsına ait adreste konutun lamine parke zemin kaplaması yapılması hususunda davalı şirket ile sözlü anlaşma yapıldığını, bu amaçla 15.000,00 TL gönderdiğini, ancak edimin ifa edilmediğini ileri sürerek ödenen bu bedelin davalıdan tahsilini istemiştir. Davanın ileri sürülüş biçimine göre, Yasada tanımlanan biçimde davacının “tüketici”, davalının ise “sağlayıcı” olup, taraflar arasında, tüketici işlemi anlamında “eser” sözleşmesi kurulduğu iddiasının bulunduğu ve bu durumda tüketici mahkemesinin görevli olduğu anlaşılmaktadır.”

¹⁰ **13. HD. 2014/30305 E. 2014/35473 K.** “Hemen belirtmek gerekir ki, hasta ile özel hasta hane arasındaki tedavi hizmeti, dairemizin öteden beri değişme göstermeyen kararları kapsamında vekalet akdi olarak değerlendirilmekte olup, bu bağlamda eldeki davanın da vekalet ilişkisi kapsamında değerlendirilmesi gerekir. 6502 sayılı yasanın 87.maddesi doğrultusunda 28.5.2014 tarihinde yürürlüğe giren aynı yasanın 3/L maddesinde vekalet akdinden kaynaklanan uyuşmazlıklarda Tüketici yasasının uygulanması gerekmekte olup, bu nedenle vekalet ilişkisinden doğan uyuşmazlığında Tüketici Mahkemesinde görülmesi zorunludur.”

¹¹ **11. HD. 2014/6674 E. 2014/12807 K.** “Dava, taşıma sözleşmesine dayalı tazminatın tahsili için başlatılan takibe yönelik itirazın iptali istemine ilişkindir.6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında gerçek ve tüzel kişiler ile tüketiciler arasında kurulan taşıma sözleşmeleri tüketici işlemi olarak düzenlenmiştir.”

¹² **11. HD. 2015/1071 E. 2015/2341 K.** “Somut olayda ise, davacının, mesleki amaçla hareket

2.2 Sigorta Sözleşmelerinin Tüketici İşlemi Olarak Kabul Edilmesi

TKHK m.3'te tüketici işlemi olarak sayılan ve kabul edilen sözleşme türlerinden bir tanesi de sigorta sözleşmeleridir. Modern toplumlarda risk yönetimi kavramının parçası olan sigorta müessesinin en temel işlevlerinden bir tanesi güvence fonksiyonudur¹³. Birey; kendi ekonomik yaşamını olumsuz yönde etkileyecek risklere karşı sigorta sözleşmeleri aracılığıyla tedbirler alır. Sigorta sözleşmesi, TTK. m. 1401'de "Sigorta sözleşmesi, sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmedir" şeklinde tanımlanmıştır. Sigorta sözleşmesi, tam iki tarafa borç yükleyen rızai bir akitir. Sözleşmenin bir tarafı olan sigorta ettiren, sözleşmede kararlaştırılan primi ödeme borcu¹⁴ altında iken buna karşılık sigortacı da üstlendiği rizikoyu himaye ve taşıma borcu altındadır¹⁵.

Sigorta şirketi TKHK uyarınca finansal bir hizmetin sağlayıcısı konumunda iken hiçbir ticari veya mesleki amaç gütmeksizin kendi kişisel ihtiyacını güvence altına almak isteyen bir kişi, sigorta şirketi ile sözleşme akdettiğinde TTK kapsamında sigorta ettiren olarak kabul edilmekte ve aynı zamanda TKHK çerçevesinde de tüketici sıfatına sahip olmaktadır. Örneğin hususi arabasını hırsızlığa karşı sigortalayan ya da evini yangın rizikosuna karşı sigorta ettiren veya maruz kalacağı hastalıklara karşı özel sağlık sigortası sözleşmesi akdeden kimse tüketici sıfatıyla bir yandan TKHK mevzuatına tabi iken diğer yandan da sigorta ettiren olarak TTK hükümlerine tabidir. Hal böyle olunca ilk olarak sigorta sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümünde hangi kanun hükümlerinin öncelikle uygulanması gerektiği sorusu karşımıza çıkmaktadır.

Örnek-1: Bay A, yangın tehlikesine karşı evini X sigorta şirketinden sigorta-

eden gerçek kişi olması karşısında, mahkemece tüketici olarak kabul edilmesi ve bu itibarla tüketici işlemi olarak değerlendirilen sigorta sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlığa tüketici mahkemesinin bakması gerektiğinden bahisle görevsizlik kararı verilmesi doğru olmamış, hükmün bu sebeple bozulması gerekmiştir."

¹³ **Kender, R.** Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, Güncelleştirilmiş 11. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2011, s. 6 vd.; Sigortanın Mikro ve Makro işlevleri hakkında bkz. **Uralcan Şebnem G.** Sigortacılık Uygulamaları, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 1626, Eskişehir, 2005, s.22 vd.

¹⁴ Sigorta ettirenin prim ödeme borcu ve borcu yerine getirmemesinin hukuki sonuçları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Kender, Zarar Sigortalarında Prim Ödenmemesinin Hukuki Sonuçları**, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları, İstanbul, 1996, C. 10, Sayı. 1-3, s. 753 vd., **Kayıhan, Ş.** Sigorta Sözleşmesinde Prim Ödeme Borcu, Ankara, 2004, **Aral, Eldeleklioğlu İ.** 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcu, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:11, Sayı: 22, Güz 2012/ 2, s. 203 vd.

¹⁵ **Can, M.** Türk Özel Sigorta Hukuku, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş Üçüncü Bası, Ankara, 2009, s. 311 vd.

ladıktan sonra evinin altında patlayıcı madde imal etmeye başlamış ise bu durum sigorta hukuku açısından tipik bir rizikonun ağırlaşması halidir. Bu durumda sigorta şirketi TTK m. 1445' e göre sözleşmenin süresi içinde, rizikonun gerçekleşmesi veya mevcut durumun ağırlaşması ihtimalini ya da sözleşmede riziko ağırlaşması olarak kabul edilebilecek olayların varlığını öğrendiği takdirde, bu tarihten itibaren bir ay içinde sözleşmeyi feshedebilir veya prim farkı isteyebilir. Farkın on gün içinde kabul edilmemesi hâlinde sözleşme feshedilmiş sayılır. Oysa ki TKHK m. 4'te sözleşmede öngörülen koşulların sözleşme süresi içinde tüketici aleyhine değiştirilemeyeceği belirtildiği gibi aynı maddede tüketiciden; kendisine sunulan mal veya hizmet kapsamında haklı olarak yapılmasını beklediği ve sözleşmeyi düzenleyen yasal yükümlülükleri arasında yer alan edimler ile sözleşmeyi düzenleyen kendi menfaati doğrultusunda yapmış olduğu masraflar için ek bir bedel talep edilemeyeceği de hükme bağlanmıştır.

Örnek-2: Bayan A, hususi arabasını X sigorta şirketinden daha önceden bilgi sahibi olduğu kasko sigortası genel şartları uyarınca sigorta sözleşmesi ile himaye altına almış ve toplamda 1.200 TL olan sigorta primlerinin de birer aylık vade ile 3 eşit taksitte ödenmesi hususunda taraflar mutabık kalmıştır. Olayda görüleceği üzere taraflar sigorta sözleşmesinin kapsamı, sigorta ettirenin ödeyeceği primleri de dahil olmak üzere sözleşmeyi sözlü olarak akdetmişlerdir. TTK sigorta sözleşmelerinin kurulması için herhangi bir geçerlilik şartı öngörmemiş olup tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade açıklamaları ile kurulmaktadır. Ayrıca sigorta primlerinin taksitler halinde ödenmesi de TTK m. 1430/2 "İlk taksitin nakden ödenmesi şartıyla, sonraki primler için kambiyo senedi verilebilir; bu hâlde, ödeme kambiyo senedinin tahsili ile gerçekleşir." yönündeki hükmü uyarınca mümkündür. Ne var ki; kanun koyucu TKHK m. 17/3'te taksitle satış sözleşmesinin yazılı olarak kurulmadıkça geçerli olmayacağını kabul etmektedir. Diğer bir ifade ile TKHK'da kısmi ödemeli tüketici sözleşmeleri¹⁶ bakımından kanun koyucu sözleşmenin yazılı halde akdedilmesini artık geçerlilik şartı olarak nitelendirmektedir. Bu kapsamda primleri taksitler halinde ödenen ve tüketici işlemi niteliğinde kabul edilen sigorta sözleşmelerinin TKHK m. 17/3 hükmü karşısında yazılı bir şekilde akdedilmesi zorunlu mudur?

Yukarıdaki örnekleri daha da çoğaltabilmek mümkündür. Öğretide *Caner* konu ile ilgili olarak görüşlerini "...sigorta sözleşmelerinde taraflardan birinin tüketici olması halinde tüketici hakem heyetlerine veya tüketici mahkemelerine başvuru yapılmasını ve tüketici hukuku kurallarının uygulanmasını engellemeyeceğini..... TKHK'da hüküm bulunmayan hallerde sigorta sözleşmesine ilişkin ihtilaf olması halinde TTK'da yer alan hükümlerin öncelikle esas alınmasının tüketiciyi koruma eğilimi ve sigorta sözleşmesinin özel nitelik arz eden yapısına daha uygun olduğu kabul edileceğini" şeklinde ifade etmektedir¹⁷.

¹⁶ "Taksitle satış sözleşmesi" kavramının "kısmi ödemeli tüketici işlemleri" şeklinde anlaşılması gerektiği hakkında bkz. **Gümüş**, age, s. 152 vd.

¹⁷ **Caner, O.** 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanununun Özel Sigorta Sözleşmelerine Etkisi, Feridun Yenisey'e Armağan, Cilt II, Beta Yayınları, 2014, s. 2507.

Ünan ise konuya "... Sigorta yaptıranlar ve sigorta sözleşmesinden yarar sağlayanlar sigortacı karşısında geniş bir biçimde korunmaktadır. Bu da, tüketicinin korunmasına ilişkin kurallara sigorta alanında gereksinim olmadığı düşüncesini güçlendirmektedir. Eğer sigortayı özel olarak düzenleyen kuralların tamamı, tüketicinin korunmasına ilişkin hükümlerden daha geniş bir koruma getirmekte ise, o takdirde tüketicilere ilişkin düzenlemeye gereksinim kalmaz. Buna karşılık, eğer sigorta hakkındaki kurallar tüketicilere ilişkin kuralların sağladığı korumadan daha geride ise, o zaman tüketici hukukunun da devreye girmesi lazım gelir. Bugünkü durum, tüketicilere ilişkin birçok kuralın sigortayı düzenleyen kurallardan daha fazla ölçüde tüketici dostu olduğunu göstermektedir. Bu da bize tüketici hukukunun sigorta alanında geçerli olması gerektiğini kanıtlamaktadır." şeklinde yaklaşmıştır¹⁸.

Kanaatimizce öğretilere dile getirilen her iki görüşe de katılmak mümkün gözükmemektedir. Zira, kanun koyucu, TKHK m.83'te taraflardan birini tüketicinin oluşturduğu işlemler ile ilgili diğer kanunlarda düzenleme olması, bu işlemin tüketici işlemi sayılmasını engellemeyeceğini ve bu kanunda hüküm bulunmayan hâllerde genel hükümlerin uygulanacağını belirtmiştir. Tüketicinin bir tarafını oluşturduğu sigorta sözleşmeleri her ne kadar özü itibarıyla tüketici sözleşmesi ve buna mukabil tüketici işlemi sayılıyor olsa da ortaya çıkan uyuşmazlığın çözümü bakımından öncelik sırası gözetilmeksizin TTK'da mı yoksa TKHK'da mı özel hüküm bulunduğu tespit edilmeli ve uyuşmazlık tayin edilen özel hüküm kapsamında çözüme kavuşturulmalıdır. *Caner ve Ünan'ın* ifade ettiği farklı olarak her bir somut uyuşmazlık bakımından TTK'da ve TKHK'da sevk edilen hükümler tayin edilmeli bunlardan hangisinin özel hüküm niteliğinde olduğu belirlendikten sonra o hüküm çerçevesinde uyuşmazlık çözüme kavuşturulmalıdır. Aksi halde tüketici işlemi niteliğindeki sigorta sözleşmelerini salt tüketici mevzuatına tabi tutmak kendine ait özellikleri bulunan sigorta hukuku ile bağdaşmayacağı gibi TTK'da sevk edilen ve sigorta ettirenleri koruma altına alan emredici hükümlerin bertaraf edilmesine de yol açacaktır.

Örnek-1'deki riziko ağırlaşması durumunda TTK m. 1445 hükmü, TKHK'nın yaptığı yollama gibi genel hüküm niteliğinde olmayıp sadece özel sigorta sözleşmelerinde geçerli olan ve riziko ağırlaşması- halini düzenleyen özel bir hükümdür. Sigorta ettirenin kendisine yüklenen rizikoyu ağırlaştırmama görevini ihlal etmesi karşısında sigorta şirketinin rizikonun gerçekleşme ihtimali çok fazla artmış olmasından ötürü sözleşmeyi feshetmesi veya daha yüksek bir prim karşılığında rizikoyu taşımak istemesi tüm hukuk sistemlerinde kabul görmüş makul bir sonuçtur. Somut olayda rizikoyu ağırlaştıran sigorta ettirenin sırf tüketici sıfatına sahip olması sebebiyle TTK'da ön görülen hukuki imkanlardan sigorta şirketini mahrum bırakmak kabul edilemez niteliktedir.

¹⁸ Ünan, S. 2013 Tarihli Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un Sigortaya Etkileri, Türk-Alman Anonim Şirketler ve Sermaye Piyasası Hukuku'nda ve Sigorta Hukuku'nda Güncel Gelişmeler Sempozyumları, 19-20 Haziran 2014, s. 167 vd.

Örnek-2'deki olayda ise sigorta poliçelerinin düzenlenmesini ve içeriği hakkında özel düzenlemeler içeren TTK m. 1424'ün "Poliçenin verilmediği hâllerde, sözleşmenin ispatı genel hükümlere tabidir." yönündeki hükmü uyarınca tüketicinin tarafı olduğu sigorta sözleşmesi primlerinin taksitle ödenmesi halinde sözleşmenin yazılı bir şekilde kurulmamış olması dolayısıyla geçersiz kabul etmek kanaatimizce uygun değildir¹⁹. Zira kanun koyucu, gayet açık bir şekilde taraflar arasında bir sigorta sözleşmenin varlığının genel hükümler çerçevesince de ispatlanabileceğini kabul etmektedir. Diğer yandan tüketici-sigorta ettirenin ilk taksiti ödemesi ile sigortacının rizikoyu taşıma borcu başlayacaktır. Son taksitin ödenmesinde sigorta ettiren, sözleşmenin geçersizliğini ileri sürerek ödeme yapmaktan kaçınır ve ödemiş olduğu primleri geri isterse bu süre zarfına kadar sigortacı rizikoyu bedelsiz bir şekilde boşu boşuna üstlenmiş ve taşımış olacaktır ki bu durumda sigorta sözleşmelerinin mantığına aykırıdır.

III. Sigorta Tahkim Komisyonunun Hukuki Niteliği Ve Başvuru Koşulları

3.1 Sigorta Tahkim Komisyonunun Hukuki Niteliği

Uyuşmazlıklar kural olarak mahkemeler aracılığıyla çözülür ancak birçok ülke hukukunda uyuşmazlıkların çözümü için mahkemeler dışında tahkim, ombudsmanlık, arabuluculuk gibi bir takım alternatif çözüm yöntemleri geliştirilmiş ve uygulanmaya başlamıştır. Alternatif çözüm yollarından birisi olan tahkim, uyuşmazlıkların mahkemeler dışında taraflarca görevlendirilmiş hakem veya hakem heyeti tarafından yapılan yargılama faaliyeti sonucunda nihai hakem kararı ile çözümlenmesidir²⁰. Diğer bir ifadeyle uyuşmazlığın mahkemeler yerine hakemler aracılığıyla çözülmesi işlemine tahkim adı verilmektedir²¹. Usuli bir müessese olan tahkimin zorunlu tahkim, ihtiyari tahkim, ad hoc tahkim, kurumsal tahkim, milli tahkim ve milletlerarası tahkim olmak üzere birçok türünün bulunduğunu da belirtmek isteriz.

Sigorta ettirenler veya sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayan kişiler ile riske üstlenen taraf arasındaki uyuşmazlıklar genellikle adli yargı mekanizmalarıyla çözümlenmektedir. Ancak sigortacılık alanında ihtisas mahkemelerinin olmaması, yargı sürecinin uzun zaman alması ve masraflı olması, sigortalıların mağduriyetine neden olmakta ve zararın telafisi uzun zaman aldığından bu durum sigortanın var olma amacına aykırılık teşkil etmektedir. Bu nedenle, sigortalılar, bazı uyuşmazlıklarda, riski üstlenen tarafların haksız da olsa önerdikleri tazminatı kabul etmek durumunda kalmaktadır ki bu durum da sigortacılık sektörüne duyulan güveni sarsmaktadır.

¹⁹ Aynı yönde bkz. Ünán, age, s. 178.

²⁰ Yeşilirmak, A. Türkiye'de Ticari Hayatın ve Yatırım Ortamının İyileştirilmesi İçin Uyuşmazlıkların Etkin Çözümünde Doğrudan Görüşme Arabuluculuk Hakem-Bilirkişilik ve Tahkim: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Oniki Levha Yayınları, 2011, s. 58.

²¹ Akçyol, Ş. Milletlerarası Tahkim (Sorunlar-Çözümler-Öneriler), M. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan, İstanbul, Vedat Yayınılık, 2002, s.51.

Sigorta ettirenlerin sigorta sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklarda daha kısa süre sürede sonuçlandırılan, daha düşük maliyetli ve sigorta alanında uzman kişilerce yürütülen bir yargılama faaliyetine kavuşturulabilmesi amacıyla 2007 yılında yürürlüğe giren Sigortacılık Kanununun 30.maddesi uyarınca “Sigorta Tahkim Komisyonu” ihdas edilmiştir. Akabinde de sigortacılık kanununda öngörülen tahkim sistemine ilişkin usul ve esasları düzenlemek üzere Hazine Müsteşarlığı tarafından “Sigortacılıkta Tahkime İlişkin Yönetmelik” yürürlüğe koyulmuştur²².

Söz konusu yasal düzenlemelerin yapılması ile birlikte sigorta sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkların çözümü için sigorta ettiren veya sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayan kişiler, genel mahkemelerle birlikte alternatif bir çözüm kurumuna kavuşturulmuştur. Bu kimseler artık dilerse mahkemeye dilerse de belirli koşulların varlığı halinde sigorta tahkimine başvurma imkanına sahip olmuştur.

Sigortacılık kanununda ön görülen Sigorta Tahkim Komisyonu da özü itibariyle bir tahkim müessesesidir. Ancak sigorta tahkiminin hangi tahkim türü içerisinde yer aldığı hususunda öğretide bir görüş birliği mevcut değildir. Bilindiği üzere, kanunlarda yer alan hükümler dolayısıyla adli yargı yolunun kapatılıp belirtilen uyuşmazlığın yalnızca tahkim yoluyla çözümlenmesini ön görüldüğü haller “zorunlu tahkim”²³ olarak tanımlanırken iken tarafların uyuşmazlık halinde adli mahkemeler yerine serbestçe tahkime başvurmaları durumu “ihtiyari tahkim”²⁴ olarak isimlendirilmektedir.

Ulaş, sigorta şirketinin tahkim sistemine üye olmasının zorunlu olmadığını, diğer yandan sigorta ettirenin veya sözleşmeden menfaat elde eden kişinin de istemesi halinde tahkime başvurabileceği gerekçeleriyle sigorta tahkim komisyonunun ihtiyari tahkim olduğunu ifade etmiştir²⁵.

Ulusoy ise sigorta tahkiminin nispi zorunlu tahkim olduğunu ifade etmektedir. Yazara göre sigorta tahkim sistemi, taraflardan sadece biri açısından ihtiyari iken sadece sigorta tahkim sistemine üye olan sigorta şirketleri açısından zorunludur²⁶.

Özdamar ve Ekşi ise sigortacılık kanununda düzenlenen tahkimin tek başına mecburi tahkim veya ihtiyari tahkim olarak nitelendirilemeyeceğini belirtmiştir²⁷. *Özdamar*'a göre sigorta şirketinin sisteme üye olmasının zorunlu olmaması ve üye

²² 26616 sayılı Resmi Gazete.

²³ **Ekşi, N.** Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Tahkim, Beta, İstanbul, 2013, s. 15.

²⁴ **Öztek, S.** Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Yönünden Sigortacılıkta Tahkime Bakış, Legal Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi, 2009, Sayı:2, s. 222 vd.

²⁵ **Ulaş, I.** Sigortacılıkta Tahkim, Batider, 2007/4, s. 240.

²⁶ **Ulusoy, E.** Finans Hukukunda Tahkim, II. Uluslararası Özel Hukuk Tahkim Sempozyumu, 2009. s. 238 vd.

²⁷ **Özdamar, M.** Sigorta Hukukunda Uyuşmazlıkların Çözümünde Tahkim Sistemi, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVII, 2013, Sayı: 1-2, s. 840; **Ekşi**, age, s. 60 vd.

olduktan sonra tahkim başvurularını reddedememesi sistemin karma nitelikli bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir²⁸. *Ekşi* de sigortacılıktaki tahkimin geleneksel ihtiyari tahkim ile tam olarak bağdaşmadığını ve söz konusu tahkimin kendine münhasır yapısı olan bir tahkim olduğunu ifade etmektedir²⁹.

Kanaatimizce de sigorta tahkimi karma nitelikte bir yapıya sahiptir. Nitekim, sigorta şirketinin sisteme üye olmasının zorunlu olmaması ve sigorta ettirenlerin tahkime başvurularının zorunlu tutulmaması sistemin ihtiyari yapısını oluştururken, sigorta tahkim sistemine üye olan kuruluşlarla uyumsuzluğa düşen kişi, uyumsuzluk konusu sözleşmede özel bir hüküm olmasa bile tahkim usulünden faydalanabilmesi ve ilgili mevzuat ile zorunlu tutulan sigortalardan kaynaklanan uyumsuzluklar için ilgili sigorta şirketi tahkim sistemine üye olmasa dahi hak sahiplerinin tahkim usulüne başvurma imkanlarının olması ise sistemin zorunlu yapısını oluşturmaktadır. Bu haliyle sigorta tahkiminin karma nitelikte bir tahkim olduğunu ön görmekteyiz.

3.2 Sigorta Tahkim Komisyonuna Başvuru Koşulları

SK m.30'a göre Sigorta Tahkim Komisyonunun yetki ve kapsamı sigorta ettiren veya sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayan kişiler ile riski üstlenen taraf arasında sigorta sözleşmesinden veya hesaptan faydalanacak kişiler ile hesap arasında doğan uyumsuzlukların çözümü ile sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla, tahkim yargılamasına başvurunun ilk ön koşulu yargılamaya muhtaç uyumsuzluğun mutlak surette sigorta sözleşmesinden kaynaklanması gereğidir.

SK m.30/f.13'te ön görülen diğer bir şart ise sigortacılık yapan kuruluşla uyumsuzluğa düşen kişinin, uyumsuzluğa konu teşkil eden olay ile ilgili olarak sigortacılık yapan kuruluşa gerekli başvuruları yapmış ve talebinin kısmen ya da tamamen olumsuz sonuçlandığını belgelemiş olması gerektiğidir. Sigortacılık yapan kuruluşun, başvuru tarihinden itibaren on beş iş günü içinde yazılı olarak cevap vermemesi ise Komisyona başvuru için yeterli sayılmaktadır.

Yasada ön görülen son başvuru koşulu ise mahkemeye ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun hükümleri uyarınca Tüketici Sorunları Hakem Heyetine intikal etmiş uyumsuzluklar ile ilgili olarak Komisyona başvuru yapılmasının mümkün olamayacağıdır. Sigorta sözleşmesinden kaynaklanan bir uyumsuzluk için tüketici, Tüketici Mahkemesine ya da Tüketici Hakem Heyetine bir başvuruda bulunmuş ise aynı uyumsuzluk bakımından artık sigorta tahkimine başvurması mümkün değildir.

Sigortacılıkta Tahkime İlişkin Yönetmelik (STY) m.16'ya göre tahkim için, komisyon merkezine ya da başvuru yapan kişinin ikametgahının bulunduğu ya da

²⁸ Özdamar, age, s. 840.

²⁹ Ekşi, age, s. 61.

rizikonun gerçekleştiği yerdeki büroya başvurulabilir. Uyuşmazlık başvurularında, başvuru formu, uyuşmazlığa ilişkin bilgi ve belgeler ile başvuru ücretinin yatırıldığına dair belgenin yer alması gerekir. Uyuşmazlığın hayat veya hayat dışı sigortalardan hangisine girdiğine karar verilerek dosya, bu konudaki uzmanlığına göre ilgili raportöre havale edilir. Raportör dosyaya ilişkin incelemesini on beş gün içinde tamamlamak zorundadır. Raportörler tarafından çözümlendirilemeyen başvurular sigorta hakemine iletilir. Dosya, konusuna göre hayat veya hayat dışı sigorta grubuna göre sınıflandırıldıktan sonra hakem seçimi, genel listeden sıra usulüne göre yapılır. Tarafların açık ve yazılı muvafakati ile süre uzatılmadığı sürece, hakemler görevlendirildikleri tarihten itibaren en geç dört ay içinde dosya hakkında karar vermeye mecburdur³⁰.

IV. Tüketici İşlemi Niteliğindeki Sigorta Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıkların Çözümünde Sigorta Tahkim Komisyonunun Yetkisi

Tüketici sözleşmesi niteliğinde olan sigorta sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklarda SK'da ön görülen sigorta tahkim kurumu hükümlerinin uygulanabilirliği TKHK'da uyuşmazlıkların çözümü için sevk edilen Tüketici Hakem Heyeti ve Tüketici Mahkemesi hükümleri karşısında tartışmalı bir hal almıştır.

4.1 Sigorta Tahkim Komisyonu- Tüketici Hakem Heyeti İlişkisi

TKHK m. 68'e göre değeri iki bin Türk Lirasının altında bulunan uyuşmazlıklarda ilçe tüketici hakem heyetlerine, üç bin Türk Lirasının altında bulunan uyuşmazlıklarda il tüketici hakem heyetlerine, büyükşehir statüsünde bulunan illerde ise iki bin Türk Lirası ile üç bin Türk Lirası arasındaki uyuşmazlıklarda il tüketici hakem heyetlerine başvuru zorunludur³¹. Bu değerlerin üzerindeki uyuşmazlıklar için tüketici hakem heyetlerine başvuru yapılamaz. Açıkça görüleceği üzere kanun koyucu tüketici sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlık değeri bakımından parasal bir sınır belirlemiş ve bu sınırın altında olan hallerde ilçe ve il tüketici hakem heyetine başvuruyu zorunlu kılmıştır.

³⁰ Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Yeşilova Aras, E./ Yeşilova B.** Sigortacılık Tahkimi- Sigorta Tahkim Usulü ve Ayırdedici Özellikleri, <http://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/9-Ecehan-Bilgehan-YE%C5%9E%C4%B0LOAVA.pdf>, 27.12.2015, s. 275 vd.; **Kale, S./ Tunç Yücel, M.**, Sigortacılık Kanununda Tahkim, Haluk Konuralp Anısına Armağan, C.1 Ankara, 2009, s. 463 vd., **Konca Kurt, N.**, Sigorta Uyuşmazlıklarının Tahkim Yoluyla Çözümü, Prof. Dr. Fırat ÖZTAN'a Armağan, C. I, Ankara, 2010, s.1356 vd.

³¹ Güncel parasal sınır için bkz. 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 68. ve Tüketici Hakem Heyetleri Yönetmeliğinin 6. Maddelerinde Yer Alan Parasal Sınırların Artırılmasına İlişkin Tebliğ, 29568 Sayılı R.G.

Tüketici hakem heyetlerinin hukuki niteliği doktrinde tartışmalı olmakla birlikte kanaatimizce tüketici hakem heyetleri- *ilgili mevzuat uyarınca başka bir çözüm yolu bulunmuyor ise*- zorunlu bir tahkim müessesesi olarak karşımıza çıkmaktadır³². Zira yasada da tüketici işlemi niteliğindeki uyuşmazlıkların çözümü için belirlenen parasal sınırın altındaki uyuşmazlıklarda tüketici hakem heyetine başvuru zorunlu tutulmuş ve mahkeme-icra yolu kapatılmıştır. Nitekim Yüksek Mahkeme de bu zorunluluk kapsamında tüketicilerin uyuşmazlığın çözümü için tüketici hakem heyetine başvuru yapmaksızın doğrudan mahkeme ya da icra yollarına başvurması halinde “...*Göreve dair Kanununun açık hükümlerinin değerlendirilmesi sonucunda; usul kanunlarında terk edilen değere dair görev ayrımı esasına tüketici işlemlerinde yeniden dönülmekle, görevle ilgili hususların kamu düzenine dair olması sebebiyle belli parasal sınırın altındaki uyuşmazlıklarda mutlaka önce hakem heyetlerine başvuru zorunluluğunun getirildiği, kararların ilamlı takibe konu olmasının tabii sonucu olarak heyete başvurudan önce ilamsız takibe geçilmesinde tüketicinin hukuki yararının olmadığı kabul edilmelidir. Eş deyişle tüketicinin en iyi şekilde korunması, kanunun tanıdığı tüm haklardan yararlanmak için hızlı, basit, ucuz ve çabuk çözüme ulaşması bakımından öncelikle THH'lerine müracaatı esas olmalıdır. Görev kamu düzenine dair olup taraflarca ileri sürülmesi dahi re'sen göz önünde bulundurulması zorunludur. Görev konusunda kazanılmış hak söz konusu olmaz. Öyle olunca asıl alacak miktarı 2014 yılı itibariyle 3.000,00 TL nin altında olduğundan davacının mahkemede dava açılabilmesi şartı gerçekleşmemiştir. Mahkemece bu sebeplerle davanın usulden reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde aksi düşüncelerle hüküm tesisi usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirir.*”³³ yönündeki yerleşik içtihatlarıyla dava şartının yokluğundan davayı red etmektedir³⁴.

Hemen belirtmemiz gerekir ki, SK'da m. 30/14'te bireyin sigorta tahkimine başvurabilmesi için genel mahkemelerde dava açmamış, Tüketicinin Korunması Hak-

³² Tüketici Hakem Heyetlerinin hukuki niteliği hakkındaki tartışmalar için bkz. **Ermenek, İ.** Yargı Kararları Işığında Tüketici Sorunları Hakem Heyetleri Ve Bu Alanda Ortaya Çıkan Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVII, Sayı: 1-2, 2013, s. 571 vd., **Tanrıver, S.** Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk, TBB Dergisi, Sayı:64, 2006, s. 175.

³³ **13. HD. 2015/4623 E. 2015/8731 K.**

³⁴ Aynı yönde bkz. **13. HD. 2015/7595 E. 2015/8868 K.** “ Davacı, davalı bankadan kullandığı konut kredisi sebebiyle kendisinden çeşitli adlar altında masraf alındığını, kesintilerin iadesi için Hakem heyetine başvurulduğunu ve hakem heyetinin paranın iadesine karar verdiğini, bu karara dayanarak genel haciz yoluyla ilamsız takip yaptığını ve takibin davalının itirazı ile durduğunu ileri sürerek itirazın iptali ile takibin devamına ve inkar tazminatına karar verilmesini istemiştir. Davanın açıldığı tarih itibariyle yürürlüğe girmiş olan 6502 Sayılı Kanunun 68. maddesine göre tüketici olan davacının, bu miktar için zorunlu olarak Tüketici Hakem Heyetine başvuru da bulunması gerekirken mahkemeye başvurduğu anlaşıldığından mahkemece dava şartı yokluğu sebebiyle davanın usulden reddine karar verilmesi gerekir.”

kındaki Kanun hükümleri uyarınca Tüketici Sorunları Hakem Heyetine başvuru yapmamış olması en temel şart olarak kabul edilmektedir. Ne var ki yasama organı TKHK m. 68/5'te *"Bu madde tüketicilerin ilgili mevzuatına göre alternatif uyuşmazlık çözüm mercilerine başvurmasına engel değildir."* şeklinde ihdas ettiği hüküm ile tüketici-sigorta ettirenin parasal sınırı belirlenen değer altında olan uyuşmazlıklar bakımından dilerse Tüketici Hakem Heyeti'ne dilerse de Sigorta Tahkim Komisyonuna başvurmasına imkan sağlamıştır.

Örnek-3: Evindeki eşyalarını hırsızlık rizikosuna karşı sigortalatmış olan Bay A'nın evine hırsız girmesi sonucu 2000 TL tutarındaki televizyonu çalınır ve sigorta şirketi ödeme yapmaktan kaçınırsa bu halde Bay A, sigorta tahkimine başvurabileceği gibi Tüketici Hakem Heyetine de başvurabilir. Tüketici-sigorta ettiren bu iki hukuki imkandan birini tercih etmelidir. Çünkü, Bay A, Tüketici Hakem Heyetine başvurduktan sonra aynı zararının tazmini için Sigorta Tahkim Komisyonuna SK m. 30/14 hükmü uyarınca başvuramaz. Nitekim, STY m. 16/ f.2-b gereği raportörün uyuşmazlığın mahkemeye, Hukuk Muhakemeleri Kanununa göre tahkime ya da Tüketici Sorunları Hakem Heyetine intikal edip etmediğinin ilgilinin beyanını esas alarak tespit etmesi gerekmektedir.

Ancak tüketici Bay A, aynı uyuşmazlık bakımından önce sigorta tahkimine başvurup hemen akabinde de Tüketici Hakem Heyetine başvurabilir mi? Bu konuya ilişkin bir düzenleme TKHK ve SK' da bulunmamaktadır. Kanaatimizce bu sorunun olumsuz olarak cevaplanması gerekmektedir. Kanun koyucu TKHK m. 68/5'te sevk ettiği hüküm ile tüketicilere diğer alternatif çözüm yollarına başvuru yolunu açmış olmakla birlikte aynı uyuşmazlık bakımından aynı anda iki veya daha fazla kurumun yargılama yapmasına imkan sağlamamıştır. Kaldı ki; usul hukukunun en temel prensiplerinden olan derdestlik ilkesi (itirazı) de bu duruma cevaz vermemektedir. Diğer yandan SK m.20/12'ye göre beş bin Türk Lirasının altındaki uyuşmazlıklar hakkında verilen hakem kararları kesindir. Olayımız bakımından sigorta sözleşmesinden doğan uyuşmazlık değeri Sigorta Tahkim Komisyonu kararının kesinlik sınırları dahilindedir. Diğer bir deyişle burada hakemin vereceği karar kesin olup kural olarak itiraza da tabi değildir. Hal böyle olunca da sigorta tahkiminde hakemin yaptığı yargılama sonucu vereceği karar uyuşmazlık hakkında kesin hüküm de teşkil edecektir. Kanaatimizce, madde metinleri ve gerekçeleri incelendiğinde kanun koyucunun aynı uyuşmazlık bakımından iki farklı yargılama yapılmasına olanak sağlamadığını ve usul hukuku bakımından da derdestlik ve kesin hüküm ilkelerinin aynı uyuşmazlığın çözümü için tüketicilere sigorta tahkimine başvurduktan sonra bir de Tüketici Hakem Heyetine başvurmasına imkan vermediğini belirtmek isteriz.

4.2 Sigorta Tahkim Komisyonu- Tüketici Mahkemesi İlişkisi

TTK m. 4'e göre TTK'da öngörülen hususlardan doğan hukuk davaları ve çekişmesiz yargı işleri ticari dava sayılmaktadır. Ticari davalara bakmakla görevli mahkeme de Asliye Ticaret Mahkemesidir. Hal böyle olunca sigorta sözleşmeleri doğrudan TTK'da düzenlenmiş olmasından ötürü -tüketici işlemi niteliğinde olmayan-sigorta sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklara bakmakla görevli olan mahkeme Asliye Ticaret Mahkemesidir³⁵.

Ancak sigorta sözleşmesinin taraflarından bir tanesi tüketici ise bu halde görünüşte bir sigorta sözleşmesi olmasına rağmen söz konusu sözleşme aynı zamanda bir tüketici işlemine de vücut vermektedir. Diğer bir ifade ile tüketici-sigorta ettiren ile sigortacı arasındaki ilişki tüketici işlemidir. Bu halde tüketici işlemi niteliğindeki sigorta sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklar, TTK m.4 gereği Asliye Ticaret Mahkemelerinde mi yoksa TKHK gereği Tüketici Mahkemelerinde mi çözüme kavuşturulmalıdır?

Doktrinde konu ile ilgili olarak *Kaya* “TTK'da düzenlenen hususlardan doğan davaların mutlaka ticari dava olduğu, bu nedenle herhangi bir ek değerlendirme yapılmaksızın Asliye Ticaret Mahkemelerinin görevli olduğu açık olmakla birlikte yakın tarihli kararlarında Yargıtay'ın mutlak ticari dava anlayışı ile uyuşmayan kararlar verdiği TKHK'dan önce yürürlükte bulunan eTKHK döneminde tüketici Mahkemeleri lehine Asliye Ticaret Mahkemelerinin görev alanına müdahale edildiği görülmektedir.” şeklinde görüşünü bildirmiş ve Yargıtay'ın bu yorumunun mutlak ticari dava kavramıyla ne denli bağdaştığının tartışmaya açık olduğunu belirtmiştir³⁶.

Kanaatimizce; *Kaya*'nın bu husustaki görüşüne katılmak mümkün olmamakla birlikte tüketici işlemi niteliğindeki sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümünün Tüketici Mahkemelerine bırakılması gerekmektedir³⁷. Zira, TKHK m.73'te tüketici işlemleri ile tüketiciye yönelik uygulamalardan doğabilecek uyuşmazlıklara ilişkin davalarda tüketici mahkemelerinin görevli olduğu belirtilmiştir. Ayrıca TKHK m.2'de TKHK'nın her türlü tüketici işlemi ile tüketiciye yönelik uygulamaları kapsayacağı da belirtilmiştir. Bu kapsamda bakıldığında her ne kadar TTK m.1401 vd. maddelerinde sigorta hukukuna ilişkin düzenlemeler bulunmakta ve TTK m. 4'e göre de, “...bu kanunda öngörülen hususlardan doğan hukuk davaları

³⁵ 23. HD. 2014/5178 E. 2015/544 K., 17. HD. 2013/19696 E. 2014/13853 K., 17. HD. 2014/17329 E. 2014/13428 K., 11. HD. 2014/10710 E. 2014/14307 K., 17. HD. 2014/16622 E. 2014/13366 K., 17. HD. 2014/12425 E. 2014/12367 K.

³⁶ **Ülgen, H./ Helvacı M./Kendigelen, A./ Kaya, A./Ertan, Nomer F.** Ticari İşletme Hukuku, Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Güncellenmiş Dördüncü Bası, İstanbul, 2015, s.118 vd.

³⁷ Aynı yönde bkz. **Bahtiyar M./ Hamacıoğlu E.**, Tüketicinin Kıymetli Evrak İle Borçlanması ve Sonuçları, Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Haziran, C.3, Sayı:1, 2015, s. 89 vd., **Caner**, s. 2529.

ticari dava sayıldığı” belirtilmiş ise de; Kanun koyucu TKHK’nın 83/2. maddesinde “*Taraflardan birini tüketicinin oluşturduğu işlemler ile ilgili diğer kanunlarda düzenleme olması, bu işlemin tüketici işlemi sayılmasını ve bu Kanunun görev ve yetkiye ilişkin hükümlerinin uygulanmasını engellemez.*” yönünde özel bir düzenleme getirmiş olduğundan, taraflarından biri tüketici sayılan ve tüketici işlemi kabul edilen uyuşmazlıkların çözümü için görevli mahkemenin belirlenmesinde TTK’daki göreve ilişkin getirilen düzenlemelerin dikkate alınmayarak TKHK’nın göreve ilişkin hükümleri uygulanmalıdır.

TKHK, taraflardan birini tüketicinin oluşturduğu işlemler ile ilgili diğer kanunlarda düzenleme olması, bu işlemin tüketici işlemi sayılmasını ve bu Kanunun görev ve yetkiye ilişkin hükümlerinin uygulanmasını engellemez şeklindeki emredici hükmü ile tüketici işlemlerinde ortaya çıkan uyuşmazlıklar bakımından Tüketici mahkemelerin görevli olduğunu kesin ve net bir şekilde belirtmiştir. Ancak alternatif çözüm yollarına başvuru bakımından Tüketici Hakem Heyetleri için ön görmüş olduğu istisna hükmüne Tüketici Mahkemeleri açısından yer vermemiştir. Kanun koyucu TKHK m. 68/5’te “*Bu madde tüketicilerin ilgili mevzuatına göre alternatif uyuşmazlık çözüm mercilerine başvurmasına engel değildir*” şeklindeki hükmü ile tüketici-sigorta ettirenine dilerse Tüketici Hakem Heyeti’ne dilerse de Sigorta Tahkim Komisyonuna başvuru yolunu açık tutarken Tüketici Mahkemelerinin görev alanına giren uyuşmazlıklar bakımından böyle bir hüküm sevk etmemiştir. Bu halde tüketici-sigorta ettiren tüketici işlemi niteliğindeki sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlığın çözümü bakımından TKHK m.83/2 hükmü karşısında illaki Tüketici Mahkemesine başvurmak zorunda mıdır yoksa alternatif çözüm yollarından bir tanesi olan Sigorta Tahkim komisyonuna da başvurma imkanına sahip midir?

Kanaatimizce, sigorta ettiren tüketici sıfatını haiz olsa dahi Sigorta Tahkim Komisyonuna başvurma imkanına sahip olmalıdır. Öncelikle belirtmemiz gerekir ki, *tüketicilerin ilgili mevzuatına göre alternatif uyuşmazlık çözüm mercilerine başvurmasına engel değildir* yönündeki TKHK m.68/5 hükmü ile TKHK m.73 birlikte değerlendirilerek sorun çözüme kavuşturulmalıdır. TKHK m.68/5’te sevk edilen hükmün Tüketici Mahkemelerinin görev alanına giren uyuşmazlıklara da sirayet edeceği kabul edilerek tüketici-sigorta ettirenlere alternatif çözüm yollarına başvurma imkanının genişletilmesi hem TKHK hem de SK m.30’un düzenlenme amaçlarına daha uygun düşmektedir.

Diğer yandan, sorunun çözümünde HMK m. 412/ f. 5 hükmü de dikkate alınmalıdır. HMK m.412/ f.5 “*Yargılama sırasında tarafların tahkim yoluna başvurması konusunda anlaşmaları hâlinde, dava dosyası mahkemece ilgili hakem veya hakem kuruluna gönderilir*”. Sevk edilen genel hüküm ile yargılama sırasında tarafların istemeleri halinde tahkim yoluna başvurabilecekleri kabul edilmiş ve bu başvuru üzerine de mahkemece dosyanın ilgili hakem veya hakem kuruluna gönderileceği düzenlenmiş-

tir. O halde tüketici-sigorta ettiren, Tüketici Mahkemesine başvurup dava açtıktan sonra yargılama sırasında uyuşmazlığın Sigorta Tahkim Komisyonunda görülmesini istemesi halinde Tüketici Mahkemesi dosyayı HMK 412/ f. 5 gereği Sigorta Tahkim Komisyonuna göndermek zorundadır. Burada dikkat edilmesi gereken husus, her ne kadar HMK metninde “ tarafların *tahkim yoluna başvurma konusunda anlaşmaları hâlinde*” belirtilmiş olsa da tüketici-sigorta ettirenin dosyanın Sigorta Tahkim Komisyonuna gönderilmesi için tek taraflı irade beyanının yeterli olduğudur. Çünkü sigorta şirketinin Sigorta Tahkim Komisyonuna üye olması ile birlikte sigorta tahkimine yönelik irade beyanı zaten vardır³⁸.

Ayrıca, yukarıda da izah etmiş olduğumuz üzere SK'ya göre Sigorta Tahkim Komisyonuna sigorta ettiren veya sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayan kişiler başvurabilmektedir. Başka bir deyişle belirtilen kimselerin Sigorta Tahkim Komisyonuna başvuru imkanı SK kapsamında bahşedilmiştir. Bir kanunun (SK) düzenlemiş olduğu bir husus, bir başka Kanun (TKHK) tarafından açıkça ortadan kaldırılmadığı sürece yürürlüktedir ve uygulanmaya devam edilir.

Son olarak belirtmemiz gerekir ki, sigorta ettirenler, Sigorta Tahkim Komisyonunda yargılama süresinin kısa ve maliyetinin düşük olması, uzman hakemler tarafından yargılama faaliyetinin yerine getirilmesi gibi sebeplerle sıkça Sigorta Tahkim Komisyonuna başvurmaktadır. Tüketici mahkemelerinin görev alanına giren uyuşmazlıklar bakımından bu kuruma başvuru imkanının tüketici-sigorta ettirenlerin elinden alınması genel mahkemelerdeki iş yükünü daha da artıracığı gibi, bir çok mağdur sigorta ettiren yargılamanın uzun zaman alması sebebiyle mahkeme yoluna başvurmaksızın hak arama özgürlüğünden peşinen de vazgeçme tehlikesi ile karşı karşıya kalacaktır.

SONUÇ

TKHK'nın yürürlüğe girmesi ile birlikte tüketici işlemi kavramının kapsamı genişletilerek tüketicilerin tarafı olduğu sigorta sözleşmeleri de tüketici işlemi olarak kabul edilmeye başlamıştır. Hal böyle olunca da tüketici işlemi niteliğindeki sigorta sözleşmesinin tarafı olan birey bir yandan tüketici sıfatıyla TKHK'ya tabi iken diğer yandan da sigorta ettiren yönüyle sigortacılık mevzuatına (SK-TTK) tabidir.

Söz konusu nitelikteki sözleşmelerden doğan uyuşmazlıkların çözümünde, her ne kadar öğretide tüketici mevzuatı hükümlerine öncelik tanınması gerektiği yönünde görüşler mevcut olsa da bu görüşlere katılmamızın mümkün olmadığını, her bir somut uyuşmazlık bakımından TTK ve TKHK'da sevk edilen hükümler tespit edilerek bunlardan hangisinin özel hüküm niteliğinde olduğu belirlendikten sonra o

³⁸ Yeşilova Aras, E./ Yeşilova B. age, s. 338.

hüküm çerçevesinde uyuşmazlığın çözüme kavuşturulması gerektiğini bir kez daha belirtmek isteriz.

2007 yılında yürürlüğe giren Sigortacılık Kanunu ile Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği nezdinde Sigorta Tahkim Komisyonu oluşturulmuştur. Komisyonun ihdas edilme nedeni sigorta sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkları uzman kimseler aracılığıyla yapılan yargılama neticesinde daha kısa sürede ve daha az maliyetli bir şekilde çözüme kavuşturmadır. Böylelikle sigorta ettirenlere genel mahkemeler yanında bir de sigorta tahkimine başvuru imkanı sağlanmış ancak bu başvuru belirli koşullara bağlanmıştır.

Bu şartlar içerisinde en dikkat çekici koşul, sigorta ettirenin, sigorta tahkimine başvurabilmesi için genel mahkemelerde dava açmamış, Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun hükümleri uyarınca Tüketici Sorunları Hakem Heyetine başvuru yapmamış olması gereğidir. Ancak yasama organı, TKHK m.68/5 hükmü ile tüketicilerin tüketici hakem heyeti dışında *alternatif uyuşmazlık çözüm mercilerine* başvurmalarına da cevaz vermektedir. Diğer bir ifade ile tüketici-sigorta ettiren uyuşmazlığın çözümü için isterse Sigorta Tahkim Komisyonuna isterse Tüketici Hakem Heyetine başvurabilmektedir. Ancak tüketici-sigorta ettirenin önce sigorta tahkimine başvurup hemen akabinde de Tüketici Hakem Heyetine başvurmasının kanunun amacı, derdestlik ve kesin hüküm ilkeleri kapsamında mümkün olmadığını bir kez daha belirtmek isteriz.

Her ne kadar doktrinde TTK'da öngörülen hususlardan doğan hukuk davaları ve çekişmesiz yargı işleri ticari dava sayılacağı ve bunun hiçbir istisnasının olamayacağını savunanlar bulunsun da TKHK m.2, m.3, m.73, m.83 hükümleri karşısında tüketici işlemi niteliğindeki sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümünde Tüketici Mahkemelerinin görevli olduğunu kabul etmek gerekir. Zira TKHK, özel bir düzenleme getirmiştir.

Tüketici işlemi niteliğindeki sigorta sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkların çözümü Tüketici Mahkemelerine bırakılmış olsa da tüketici-sigorta ettiren, uyuşmazlık değeri bakımından Tüketici Hakem Heyetinin yetkisini aşan uyuşmazlıklarda sadece Tüketici Mahkemelerine başvurmak zorunda değildir. Zira, TKHK m.68/5'te sevk edilen hükmün Tüketici Mahkemelerinin görev alanına giren uyuşmazlıklara da sirayet edeceği görüşü, HMK m. 412/f. 5 hükmü ve SK'da sigorta ettirenlere özel olarak tanınmış tahkim komisyonuna başvuru yetkisinin varlığı birlikte değerlendirildiğinde Sigorta Tahkim Komisyonunun yetkisi Tüketici Mahkemesinin görev alanına giren uyuşmazlıklar bakımından da halen devam etmektedir.

KAYNAKÇA

- Akçaal, M/ Uyumaz A.** 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun Bazı Hükümlerine (m. 1-16) İlişkin Bir İnceleme, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 4, Sayı:2, Malatya, 2013
- Akyol, Ş.** Milletlerarası Tahkim (Sorunları Çözümleri Öneriler), M. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan, İstanbul, Vedat Yayıncılık, 2002
- Aral, Eldeleklioğlu İ.** 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcu, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:11, Sayı: 22, Güz 2012/ 2
- Bahtiyar M./ Hamacioğlu E.** Tüketicinin Kıymetli Evrak İle Borçlanması ve Sonuçları, Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Haziran, C.3, Sayı:1, 2015
- Can, M.** Türk Özel Sigorta Hukuku, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş Üçüncü Bası, Ankara, 2009
- Caner, O.** 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun Özel Sigorta Sözleşmelerine Etkisi, Feridun Yenisey'e Armağan, Cilt II, Beta Yayınları, 2014
- Ekşi, N.** Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Tahkim, Beta, İstanbul, 2013
- Ermenek, İ.** Yargı Kararları Işığında Tüketici Sorunları Hakem Heyetleri ve Bu Alanda Ortaya Çıkan Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVII, Sayı: 1-2, 2013
- Gümüş, Alper M.** 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi, C.1, Vedat, İstanbul, 2014
- Kale, S./ Tunç Yücel, M.,** Sigortacılık Kanununda Tahkim, Haluk Konuralp Anısına Armağan, C.1 Ankara, 2009
- Kayıhan, Ş.** Sigorta Sözleşmesinde Prim Ödeme Borcu, Ankara, 2004
- Kender, R.** Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, Güncelleştirilmiş 11. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2011
- Kender, R.** Zarar Sigortalarında Prim Ödenmemesinin Hukuki Sonuçları, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları, İstanbul, 1996, C. 10, Sayı. 1-3
- Konca Kurt, N.,** Sigorta Uyuşmazlıklarının Tahkim Yoluyla Çözümü, Prof. Dr. Fırat ÖZ-TAN'a Armağan, C. I, Ankara, 2010
- Özdamar, M.** Sigorta Hukukunda Uyuşmazlıkların Çözümünde Tahkim Sistemi, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVII, 2013, Sayı: 1-2
- Öztek, S.** Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Yönünden Sigortacılıkta Tahkime Bakış, Legal Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi, 2009/2
- Tanrıver, S.** Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları Ve Özellikle Arabuluculuk, TBB Dergisi, Sayı:64, 2006
- Ulaş, I.** Sigortacılıkta Tahkim, Batider, 2007/4
- Ulusoy, E.** Finans Hukukunda Tahkim, II. Uluslararası Özel Hukuk Tahkim Sempozyumu, 2009

- Uralcan, Şebnem G.** Sigortacılık Uygulamaları, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 1626, Eskişehir, 2005
- Ülgen, H./ Helvacı M./Kendigelen, A./ Kaya, A./Ertan, Nomer F.** Ticari İşletme Hukuku, Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Güncellenmiş Dördüncü Bası, İstanbul, 2015
- Ünan, S.** 2013 Tarihli Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un Sigortaya Etkileri, Türk-Alman Anonim Şirketler ve Sermaye Piyasası Hukuku'nda ve Sigorta Hukuku'nda Güncel Gelişmeler Sempozyumları, 19-20 Haziran 2014
- Yeşilirmak, A.** Doğrudan Görüşme Arabuluculuk Hakem-Bilirkişilik ve Tahkim, Oniki Levha Yayınları, 2011
- Yeşilova Aras, E./ Yeşilova B.** Sigortacılık Tahkimi- Sigorta Tahkim Usulü ve Ayırdedici Özellikleri, <http://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/9-Ecehan-Bilgehan-YE%C5%9E%C4%B0LOAVA.pdf>, 27.12.2015
- Yıldırım, A.** Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağının Bazı Maddelerine İlişkin Değerlendirmeler, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVII, Sayı: 1-2, Ankara, 2013